

Innspill til samarbeidsstrategien for barn i lavinntektsfamilier fra organisasjonen For Fangers Pårørende (FFP)

For Fangers Pårørende (FFP) er en frivillig organisasjon som ble etablert i 1992. FFP har hovedkontor i Oslo og en lokalavdeling i Trondhjem og til sammen ni ansatte med ulike fagbakgrunn. FFP har et landsdekkende tilbud om rådgivning og støtte til pårørende via telefon, chat, e-post, Facebook og våre hjemmesider. Vi arrangerer treff og møter for pårørende, og inviterer til ulike aktiviteter, ferie- og kulturtilbud og har egne tilbud til barn, unge og familier gjennom FFP Ung. En viktig del av arbeidet i FFP Ung er også å gi støtte til foreldre for at de skal kunne mestre den vanskelige situasjonen familien og barna ofte har kommet i på grunn av fengslingen.

FFP takker for mulighet til å komme med innspill til strategien, og vil med dette sette fokus på hvilke sosiale og økonomiske konsekvenser det kan ha for barn som vokser opp med foreldre i fengsel. For å fremme deres deltakelse og styrke mulighetene for bedre oppvekstvilkår for denne gruppen barn, vi vi komme med innspill på følgende punkter:

- Levekår og inkludering
- Reisestøtte for å opprettholde kontakt med fengslet forelder der det er til barnets beste
- Gjenværende omsorgspersons manglende status som enslig forsørger

Levekår og inkludering

I løpet av et år opplever mellom 6000 og 9000 barn at en av deres foreldre fengsles. Barn og unge som opplever fengsling i nær familie har ofte dårligere levekår enn andre barn, og forskning viser at fengsling av foreldre kan ha en stor innvirkning på barnets dagligliv, trivsel, skoleprestasjoner og ikke minst deres psykiske helse (Smith, 2014). FFPs landsomfattende undersøkelse, *Helse og livskvalitet blant fangers pårørende* (FFP, 2009) viser blant annet at 44 % av barna som har foreldre i fengsel har fått dårligere helse. Ifølge de foresatte er 16 % av barna plaget med angst. Flere av barna sliter med søvnproblemer. Hele 67 % er preget av at de er mye triste og lei seg. Mange viser også atferdsendringer som er typiske for barn i krise. Noen blir stille og innesluttet, andre blir fort oppspilte, aggressive og havner lett i konflikter. I undersøkelsen oppgir videre 87 % av pårørende som er ektefelle eller samboer med en innsatt at de har fått dårligere økonomi som en følge av fengslingen. En konsekvens av dette er redusert mulighet til å delta på ferie- og fritidsaktiviteter, noe som i stor grad rammer barna. Dette innebærer en sosial begrensning som kan bidra til å forsterke de negative helsemessige konsekvensene barn kan oppleve som følge av fengslingen, og det er også en viktig del av dagens fattigdomsbilde. Gjennom støtte og rådgivning, og ikke minst gjennom å tilby deltakelse i kultur-, ferie- og fritidsaktiviteter med FFP Ung, bidrar FFP til inkludering. Deltakelse kan ha en særlig viktig betydning for barn i sårbare situasjoner, og bidrar også til å oppfylle Barnekonvensjonen art. 31 som fastslår at «alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv». En stor andel av barn og unge som bruker FFP Ung, har

minoritetsbakgrunn. Dette er en gruppe pårørende som gjerne er særlig sårbare og ofte i en vanskelig økonomisk situasjon.

FFP Ung finansieres av Kriminalomsorgsdirektoratet, Bufdir og ulike stiftelser, og det er viktig at denne type tiltak også i fortsettelsen har en vesentlig andel statlig finansiering. Det hadde i tillegg gitt en større forutsigbarhet for både organisasjonen og brukerne om midler til denne type tiltak i større grad kunne være øremerket, og gjerne for mer enn ett år om gangen.

Reisestøtte for å opprettholde kontakt med fengslet forelder der det er til barnets beste

Barn og unge med foreldre i fengsel har etter barnekonvensjonen rett til jevnlig kontakt også med sin fengslede forelder så lenge dette er til barnas beste. Mange barn med foreldre i fengsel får ikke innfridd denne rettigheten, blant annet fordi mange innsatte soner langt fra hjemstedet, og familien ikke har råd til å reise på besøk. Mange pårørende har en vanskelig økonomisk situasjon som ofte blir forverret på grunn av soningen.

Til tross for et prinsipp om at den innsatte skal sone i nærheten av hjemstedet (nærhetsprinsippet), er det mange innsatte som må sone i fengsler langt fra familie og nettverk. Ikke minst er dette tilfelle i region nord. For mange pårørende, både voksne og barn, kan kostbare besøksreiser begrense eller forhindre kontakt. For innsatte er det å kunne opprettholde kontakt med familien under soning avgjørende i et rehabiliterende perspektiv.

Pårørende har i dag ikke rett til reisestøtte, men kan søke NAV om behovsprøvd støtte, spesielt for at barn skal kunne opprettholde kontakt med en fengslet forelder. Våre erfaringer tyder likevel på at de sjelden får innvilget dette. FFP har i mange år argumentert for at det må etableres en ordning med reisestøtte for pårørende som besøker sitt familiemedlem i fengsel, spesielt når nærhetsprinsippet brytes og pårørende må reise langt for å besøke. Nedleggelse av syv fengsler i 2019 aktualiserer behovet for reisestøtte, da flere pårørende nå får lenger reisevei for å opprettholde kontakt med sitt familiemedlem, og nærhetsprinsippet vil brytes i flere tilfeller enn tidligere.

Når det gjelder kvinnelige innsatte er dette et særskilt problem. Med få kvinnelige innsatte og få fengsler for kvinner brytes nærhetsprinsippet systematisk. Dette har lenge vært et velkjent problem. Rapport etter rapport, fra Likestillings og diskrimineringsombudet, Sivilombudsmannen, JURK og kriminalomsorgen selv tar opp dette med brudd på nærhetsprinsippet som et stort problem for kvinnelige innsatte. FNs regler for behandling av kvinnelige innsatte (Bangkokreglene) anbefaler at det iverksettes kompensierende tiltak når kvinner soner langt fra hjemstedet. Reisestøtte for pårørende er et slikt tiltak, og noe som vil kunne bidra til mulighet for tettere kontakt mellom mor og barn under soning. Når barn (mellom 15 og 18 år) soner i fengsel dekker kriminalomsorgen kostnader for reise innad i Norge og overnatting i tre dager minst én gang i måneden for inntil fire personer fra barnets nære familie. FFP mener at liknende ordninger må etableres for barn som besøker sine foreldre i fengsel, og under visse vilkår også for andre pårørende når de har lang vei til fengselet og når nærhetsprinsippet brytes.

FFP har ved flere anledninger tatt opp behovet for reisestøtte, blant annet gjennom høringer på Stortinget. Våren 2019 sendte FFP sammen med FRI Vestfold (Kirkens bymisjon) et nytt initiativ for å få etablert en ordning med reisestøtte til Barne- og familieministeren. Saken ble derfra sendt videre

til Arbeids- og sosialdepartementet, som sendte saken videre til Justisdepartementet. Med det mangfoldet av departementer som sammen skal utarbeide samarbeidsstrategien for barn i lavinntektsfamilier, mener vi forutsetningene bør være svært gode for at det kan etableres en ordning med reisestøtte til familier der barn har behov for å opprettholde samvær med sin fengslede forelder.

Gjenværende omsorgspersons manglende status som enslig forsørger

Når en ektefelle eller samboer fengsles mister familien en inntekt, og gjenværende omsorgsperson står alene med familiens økonomiske forpliktelser. Gjenværende omsorgsperson kan få utvidet barnetrygd ved fengsling på minimum seks måneder (barnetrygdloven § 9 fjerde ledd), men har utover dette ikke økonomiske rettigheter på linje med andre enslige forsørgere selv om han/hun i praksis er enslig forsørger så lenge den andre omsorgspersonen soner fengselsstraff. Dette fører til at en stor andel barn og unge med foreldre i fengsel rammes av fattigdom som en følge av fengslingen.

FFP har i mange politiske sammenhenger argumentert for at pårørende i denne situasjonen må regnes som alene om omsorgen når barnets andre forelder er fengslet. Selv om det ikke foreligger et juridisk samlivsbrudd, foreligger det et brudd i samlivet på grunn av fengslingen. Argumentasjonen som fremmes mot at gjenværende omsorgsperson kan anses som enslig forsørger er at barnets foreldre fortsatt har felles adresse, og at det derfor ikke anses at det foreligger et reelt samlivsbrudd. Det er imidlertid slik at den folkeregistrerte adressen beholdes når en person settes i fengsel, og dette er derfor tilfeller der mor og far ikke bor sammen på grunn av fengsling, der den ene er helt alene om omsorgen, men hvor de altså fortsatt har felles adresse. Pårørende i en slik situasjon har også ofte ytterligere belastninger ved at barnets andre omsorgsperson er totalt fraværende og ikke har noen mulighet til å utøve omsorg eller økonomisk bistand for barnet under fengsling.

En anerkjennelse av at gjenværende omsorgsperson faktisk er alene om omsorgen og kan ha behov for økonomisk bistand på linje med andre enslige forsørgere, er nok det aller viktigste tiltaket samarbeidsstrategien kan fokusere på når det gjelder situasjonen for barn som vokser opp i lavinntektsfamilier på grunn av fengsling. Dette vil kunne føre til at familien i mindre grad vil rammes økonomisk av fengslingen, og det vil bidra til at denne gruppen barn vokser opp med bedre levekår. Dette vil innebære at barn med foreldre i fengsel i større grad får muligheter på lik linje med andre barn, blant annet fordi en bedret økonomi vil kunne bidra til tryggere boforhold for familien.

Vennlig hilsen

For Fangers Pårørende (FFP)

Hanne Hamsund
Daglig leder

Bente C. Grambo
Seniorrådgiver